

GÜNÜMÜZ HEYKEL SANATÇILARININ İNSAN FİĞÜRÜNDEN YOLA ÇIKARAK ANITSAL OLARAK YAPTIKLARI HEYKEL TASARIMLARINA BİR BAKIŞ

Dr. Öğr. Üyesi Gonca Hülya YAYAN¹

Tuğçe GÖK KALFA²

ÖZET

Günümüzde değişen ve gelişen teknolojinin de katkısıyla heykel sanatında kullanılan farklı malzemeler, yöntemlerle verilen mesajlarında çeşitliliğinden söz etmek mümkündür. Bu çeşitlilik yanında seçilen konularda ise 20. yy. ilk yarılardan itibaren heykel sanatta ki nesnel olguların daha çok öznel kaygılarla yapıldığını ortaya çıkan eserlerde de görmek mümkün olmaktadır. Bugün çağdaş heykel sanatçılarının ağırlıklı olarak tüketici durumunda olan insanın psikolojisi üzerinden insan figürüne odaklanan heykeller yapmaya çalıştıkları da görülmektedir.

Bu çalışmada bu yönüyle günümüz heykel sanatına genel bir bakışın yanında çağdaş heykeltıraş ve sanatçıların eserlerindeki insan figürleri irdelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden Literatür Tarama Yöntemi ile yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Heykel Sanatı, Heykelde Tasarım ve Mekân, İnsan Figürü.

A LOOK AT ONE OF THE SCULPTURES MADE BY TODAY'S SCULPTURE ARTISTS AS MONUMENTS FROM THE HUMAN FIGURE

ABSTRACT

With the contribution of today's changing and developing technology, it is possible to mention the diversity of the messages given by the different materials and methods used in the art of sculpture. In addition to this diversity, it is possible to see in the works that reveal that the objective facts in sculpture art are mostly made with subjective concerns since the first half of the 20th century. It is also seen that contemporary sculpture artists are trying to make sculptures that focus on the human figure through the psychology of the consumer, who is predominantly consumer. It is also seen that contemporary sculpture artists are trying to make sculptures that focus on the human figure through the psychology of human, who is predominantly consumer.

In this context, along with a general perspective on today's sculpture human figure on the artworks of sculptors and artists, were endeavored to be examined in this research. This research was performed with literature scanning method, one of the qualitative research methods.

Keywords: Art, Sculpture Art, Design and Space in Sculpture, Human Figure.

¹ Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü, ORCID: 0000-0002-2915-3137
yayangonca@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ORCID: 0000-0001-6385-5039 tugcegok_929@hotmail.com

GİRİŞ

Sanatın, insanoğlunun tarih sahnesine adım attığı ilk günden itibaren karşımıza çıkmış olduğu bilinmektedir. İnsanın kendini ifade etme biçimi olarak, sanatı hayatının her aşamasında kullandığı da bir gerçektir. Çünkü insan, ilkel dönemlerden günümüze kadar geçen sürede sanatın her alandaki değişim ve gelişimini, kendi gereksinimlerine göre şekillendirmiştir denebilir.

Heykel Sanatının Doğuşu

Tarih sahnesinde art arda çıkan yeni sanat akımları yanında özellikle de günümüzde sanatçıların araştırmaları sonucunda ortaya koydukları yeniliklerle sanata her anlamda yeni boyutlar kazandırılmıştır. İnsanoğlunun ilkel dönemlerdeki simgelerden yola çıkarak dönemin sanatçıları tarafından eserlerinde kendi duygu ve düşünceleri ön plana çıkartırken günümüzde bu düşünceler farklı yeni önermelere dönüşmüştür. Günümüz sanatçıları insanın gerçeğini karşındakine açıkça vermek yerine izleyiciyi dürterek, onun bilgisini kullanarak, kendi yaşamına katabilmesini ya da yaşamından bir şeyler bulabilmesini amaçlamaktadırlar (Uz, 2012, s. 1049).

Bu açıdan Uz'a göre (2012) heykel sanatında insanların yaşam biçimlerinden, inanç ve geleneklerine, toplumsal farklılıklarından, yaşadıkları dönemlere kadar, fiziksel çevre koşullarına vb. ayak uyduran bir yapıya sahip olduğundan bahsedilmektedir.

Heykel sanatına tarih penceresinden baktığımızda, Arkaizm, Rönesans, Barok dönemleri boyunca genel formların dik yapıları etrafında dönen ve kaidesinin taşıdığı katı maddelerden oluşan formlarla değiştirmeden, daha çok görsel anlamda ifade edilebilecek bir değişimle, kaidesinin, kütleli bir yapı üzerinde çözümlenerek yansıtılmış olduğu görülmektedir.

Bu yönüyle heykel sanatında 20. yüzyıla kadar bu eserlerde kaideden inmek, malzeme değişimi yaşamak, konumunu değiştirmek gibi yapısal değişimlerden uzak ve tarihsel sürecinde de diğer disiplinlerde olduğu üzere, kendi formu içinde, daha çok doğaya uygun ve doğanın tıpkısına yakın kopyasını yansıtan estetik olgular geliştirilmiştir. Doygunluğa ulaşan her sanatta olduğu gibi heykel sanatında da hüküm süren bu klasik form anlayışı 20. yüzyılın başından itibaren zamanını doldururken bu yapının bozumu olan yeni aramalara gidilmiştir. Aslında heykel sanatındaki bir maddeye dayalı somut bu gerçekliğine rağmen, 20. yüzyıla kadar güzellik ve estetik anlamında bu durum izleyicisine en az resim kadar seyirlik ve optik duyuya hitap eden bir yapı sunmuştur (Karacan, 2014, s. 80).

Tarihte bilinen ilk heykel Almanya'nın güneybatısındaki Stadel Mağarası'nda 1939 yılında bulunan aslan başlı bir heykeldir. Ne amaçla yapıldığı bilinmeyen Mamut dişine oyularak yapılan "Hohlenstein-Stadel Aslan Adam" heykeli olarak da bilinen bu heykelin üzerinde yapılan radyo karbon testlerin sonucunda eserin MÖ 40.000 yıllarına ait olduğunu tespit edilmiştir (<https://yolvemacera.com/cagdas-heykel-sanatinin-en-ilginc-ornekleri/>) (Görsel 1).

Görsel 1: Hohlenstein-Stadel Aslan Adam, 1939.

Tarihteki ilk insan heykel figürünün ise çıplak bir kadın olarak betimlendiği görülmüştür. Fakat bu heykelin baş kısmı kayıp olup heykelin de MÖ 35.000 civarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Söz konusu diğer bir insan figürü de Almanya'nın "Hohle Fels" mağarasında ortaya çıkmıştır. Bu sebeple bu heykelin "Hohle Fels Venüsü" olarak da adlandırıldığı bilinmektedir (<https://yolvemacera.com/cagdas-heykel-sanatinin-en-ilgincler-orneklere/>)(Görsel 2).

Görsel 2: Hohle Fels, MÖ 35.000

Batı gibi Orta Asya coğrafyasında da heykel yapma geleneğini, bir amaç çerçevesinde 6-8. yy. arasında Göktürkler de aynı bölgede yaşamış olan Uygurlar, Hunlar gibi insan tasvirli heykel yapma geleneğini geliştirerek anma törenleri için kurulan mabetlerin vazgeçilmez bir öğesi haline getirmişlerdir (Овчинникова, 1992, s. 206–208; Худяков, 2002).

Moğolistan coğrafyasındaki Göktürk çağından ve 8.yüzyıldan kalma Orhun yazıtlarında geçen balballarda isterse taş heykel, taş insan ya da kişi-taş denilsin, Avrasya steplerine yayılan bu insan heykellerinin, Türklerle ilişkili bir maddi kültür belirtisi olduğuna da şüphe yoktur (Bilici, 2009, s. 6) (Görsel 3).

Görsel 3: Göktürk Dönemi Balbal ve Kül Tigin heykeli, Uygur insan heykeli ve Uygur atbaşı heykeli

Göktürk heykellerinde gözlemlenen bu gerçekçi yaklaşımlar sadece yüz çizgileri ile sınırlı kalmayarak, gövdenin genel oranlarında, duruş tarzında ve heykelin oluşturduğu genel etkide de sezilebilmektedir (Чариков, 1987, s. 31-39).

Orta Asya'nın Altay Dağlık Bölgesi'ndeki Pazırık Vadisi'nde yer alan MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilen kurganlarda ele geçirilmiş çok önemli ve değerli eserlerle birlikte heykellerin de bu mezar yapılarının da aslında krallar ve soylular için inşa edilmiş olduğuna işaret etmektedir (Овчинникова, 1992, s. 206–208; Худяков, 2002) (Görsel 4).

Görsel 4: Pazırık Kurganı Heykel Örneği

Bu örnekler aslında insanoğlunun tarihin ilk dönemlerinden itibaren, günlük yaşantısındaki nesnelere, fonksiyonel ve aynı zamanda görsel anlamlarıyla da etkili kılma çabasıyla yapmış oldukları sonucunu da ortaya koymaktadır (Dönmez, 2003, s. 10).

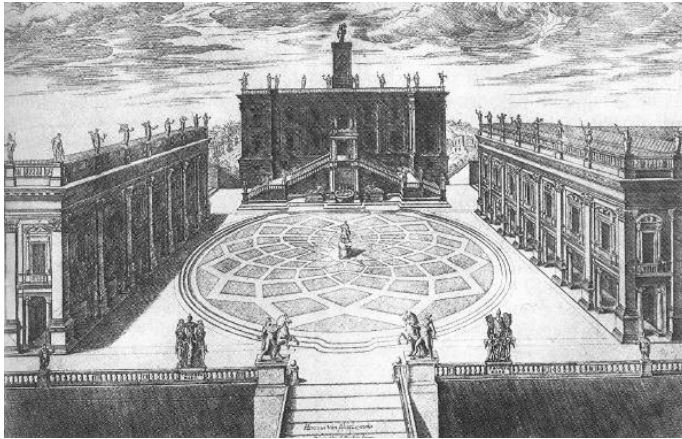
Günümüz Heykel Sanatçılarının İnsan Figüründen Yola Çıkararak Yaptıkları Tasarımlar

Tarihte her toplum sanat açısından her disiplinin ve her dönemin farklı şekillerde sorguladığı insan figürü için mekân kavramı, sanat nesnesinin varlığı için bir ön koşul olmuştur. Heykel gibi sanat nesnelerinin mekânda yer kaplayan hacmi aslında kendi fiziksel yapısını oluşturan malzemelerin doğasından kaynaklanan bir özelliktir. Bu heykeller maddeye dayalı, üç boyutlu yapısıyla hem yapımı hem de sunumu için bir mekân gerektirdiği gibi aynı şekilde hacmi ve boyutlarıyla da mekânı tanımlayan ya da sorgulatan bir sanat ürünü de olmuşturlar (Karacan, 2014, s. 77).

Bugün günlük hayatımızda eşya gibi işlevsel bir düşüncenin tersine, olarak tarihte özel anlamlarla ve sanat nesnesi olarak üretilen bu heykellerin kütlesi ile bu kütlenin mekânla olan ilişkisi tarih boyunca hem toplumsal hem de dini açıdan önemli olduğu düşünülmektedir (Karacan, 2014, s. 78).

Tanyeli (1997) Rönesans'la başlayan heykellerdeki insan figürüyle birlikte mekân kavramı ile aynı dönemde mimaride de mekân yaratma konusunda bir dönüm noktası olduğunu dile getirip mekân olgusunu diğer sanat dalları için bir yapıtın sahip olması gereken bir nitelik değilken ancak mimari de bir varlık sebebi, omurgası niteliğini taşıdığını vurgulamıştır.

Bacon da (1992) heykellerin, kamusal mekânlarda insan figürüyle yer almasıyla, mekânda tasarım ögesi olmasının, ilk kez 16. yüzyılın başlarında Michelangelo'nun Roma'daki Campidoglio Meydanı düzenlenmesinde, Marcus Aurelius heykelini meydanı organize eden bir unsur olarak kullanması sonucu başladığını öne sürmüştür (Görsel 5-6).

Görsel 5: Michelangelo'nun Roma'daki Campidoglio Meydanı ve Marcus Aurelius heykeli 16.yy.

Görsel 6: The Capitoline Museum. Equestrian statue of Marcus Aurelius heykeli 20. Yy.

Miles (1997) ise buna ek olarak heykel sanatının böylece kentsel çevre içinde sanat eseri estetiği ve işlevsel değeri olan bir unsur olarak kent içinde belli bir alanın biçimlendirilmesinde, kullanılarak anlamlandırılmasında etkili olduğunu savunmuştur.

Böylece heykel sanatındaki anlamsal kapasitesi yanında sosyal, kültürel, siyasi ve dini değerlerinde şekil değiştirerek dönüştürülmesi sonucu yeniden yapılandırılarak güçlendirme konusunda da bir araç haline gelmiştir (Erman, Boran, 2015, s. 173).

Heykeldeki modernist dönüşümün ilk temsilcisi ise Auguste Rodin olmuştur. Rodin eserlerinde klasik heykelin idealize edilmiş olan, pürüzsüz ama ruhsuz figürlerini konu edinmemiştir. Grek heykelinde olduğu gibi sadece anatomik güzellikle uğraşmamış, örneğin bir insan vücudunu biçimlendirirken adaleleri sadece psikolojik gerginlik gibi insanı duyguları yansıtmak için kullanmıştır (Ateşli, 2017, s. 17) (Görsel 7).

Görsel 7: Düşünen Adam, Auguste Rodin, 1882

Daha sonraki yıllarda sanayi devrimiyle (18. yy.) birlikte gerçekleşen temel olaylar sonucu makineleşme ve üretimin devasa bir şekilde artmasıyla güçlenen rasyonel düşünce ve bilimsellik yanında özellikle de metalürji gibi teknik ve malzeme teknolojisindeki üretim çeşitliliği ve kolaylığıyla dini özelliklerin dönemle örtüşmemesi sonucu heykel sanatında modernizmi destekleyen bir süreci başlatmıştır (Alp, 2018, s. 1210). 19. yüzyılda artık heykelinin asıl ögesi insan bedeni de, ideal ölçülerde heykellerde kullanılmaya başlamış olmasıdır. Günümüze gelindiğinde ise heykel sanatçıları klasik figür anlayışındaki kutsal, edebi ve mitolojik kaynaklardaki insan figürleri tamamen reddetmişlerdir (Kösem, 2015, s. 9).

Heykel sanatında, kullanılan malzemelere gelince başta estetik ve sosyal etmenler çevresinde biçimlenen hiyerarşik sistem içinde taş, bronz ve ahşap gibi eski çağlardan modernizme kadar hep en üstte olmuştur. Örneğin bu üç malzemedeki taş, estetik algılarının somutlaşmasında fazlaca kullanılırken hep kendisinden farklı olan bir şeyi temsil etmiştir. Örneğin, mermer, Antik Çağ'dan modernizme kadar kösnül kadın çıplaklığını anlatmada kullanılan temel heykel malzemesi olmuştur. Modernizme kadar taş, diğer malzemeler gibi insana, saça, göze, tene ve kumaşa dönüşmüş ve idealize edilmiş somut figürlerde beden olmuştur. Modernizmin heykel anlayışında ise taş mevcut özellikleri ile bir arada değerlendirilmiştir (Ateşli, 2017, s. 32).

Heykellerde kullanılan bu malzemeler, aslında ortaya çıkan her objede kullanılan malzemeye göre aldığı anlam, görüntü ve his gibi unsurların yanında varlığına etki eden unsurlarla pek çok özellikleri de barındırmıştır. Dolayısıyla her malzemenin kendine özgü bir dili oluşurken ortaya çıkan nesnelere de az ya da çok anlamlar katmıştır. Bu bilgiler ışığında heykel sanatında çeşitli malzemelerle oluşan bu nesnelere arasındaki ilişkilerinde tesadüfi olmadığını anlaşılmaktadır. Ayrıca heykellerde kullanılan bu malzemeler seyirciye sert ya da yumuşak gibi farklı hisleri de verebilmektedir (Alp, 2018, s. 1209).

Bugün insanlar, belirli zaman ve mekânda kavramı içinde, geçmişten geleceğe hafızasını, şimdiki zamandaki eylemselliği ve gelecek tasarımları ile mekânlara bağlı veya bağımlı bir biçimde yaşamaktadır. Zaman içinde insanoğlu belleğinde oluşturduğu bilgi birikimi sayesinde, yeni toplumlar, yeni düzenler oluştururken kendini sürekli bir değişimin içinde bulmuştur. Bu bellek sayesinde insanlar, ilkel toplumdaki günümüz elektronik çağına kadar, kendi varoluşunu farklı biçimlerde her alanda deneyimleyebilmiştir (Aşkaroğlu, 2017, s.73). Bu bilgiler ışığında hızla gelişen ve değişen teknolojiler, büyüyen-küçülen mekânlar yanında yeni buluşlar, diğer çevre etkenlerinin hepsi insanoğlunun toplumdaki yerini sürekli olarak da değiştirmektedir denebilir.

Aslında mekânlar, öncelikle insanın barınma ihtiyacını karşılayan bir kavramdır. Tarih boyunca insanın değişen inanç, ticaret, ulaşım, eğitim gibi çeşitli ihtiyaçlarına bağlı olarak bu mekânların çeşidi, fonksiyonları ve formları da kültürden kültürlere değişimler göstermiştir. Bu gereksinimlerden dolayı insanın günlük hayatındaki diğer nesne yığınları dışında, özel anlam ve içeriklerle ürettiği sanat nesnelere de bu mekânların içinde ya da dışında yine bu mekânlara yüklenen anlamların tamamlayıcısı olarak ya da öne çıkaracak bir biçimde daima yeniden üretilmiştir (Karacan, 2014, s. 77). Onun için bugün mekânlar ve zaman bizim için yeniden doğmuştur diyebiliriz.

Mekân ve zaman hayatımızın üzerine kurduğumuz yegâne bir hayat biçimimiz olmuş ve dolayısıyla sanatın da bunların üzerine inşa edilmesini de normal kılmıştır (Antmen, 2009, s. 115).

Bu yönüyle heykellerde kendi özelliklerinden biri olan kütle ile değişen mekân kavramıyla birlikte başkalaşan bir kavram olmaya başlamıştır. Diğer sanat dalları gibi boyut kazanıp, O'Doherty'nin (2010), deyişiyle de "kalınlığı" olan nesnelere dönüşürken, heykeller de insan figürleri de maddeye dayanaklı kütleleriyle çağın teknolojileriyle besleyip mekâna ve yine çağ ölçeğinde olan kente göre de büyütülmüştür.

Dolayısıyla sanat eseri olarak bu heykeller yanında kullanılan insan figürleri, her toplum için kendinden başka anlamları işaret edip ve çağrıştırarak, kenti süsleyen bir unsur olmanın ötesinde sosyal ve kültürel yapının bir ifadesi olarak kent yaşamına canlılık katıp, bu yaşantıyı anlamlandıran estetik değerleri de oluşturmaktadırlar (Erman, Boran, 2015, s. 170).

Bu yönüyle yirminci yüzyıla kadar geçen tarihsel süreçte insan figürü daima heykel sanatının vazgeçilmez en önemli unsuru olarak varlığını korumuştur. Sanatçılarda eserlerinde insan figürünü olabildiğince gerçekçi bir ifade biçimiyle anlatmaya çalışmışlardır (Kösem, 2015, s. 9).

Diğer taraftan bu heykeller, bugün de anıtsal heykeller olarak bir mimari yapıya eklenen ya da o mimari yapının içinde konumlanarak yapının anlamsal kurgusuna dâhil olan sanat nesnelere şeklinde karşımıza çıkmıştır. Günümüzde ise hızla değişen ve özerk hale gelen mekân ve sanat-sanatçı olgusuyla birlikte anıtsal heykellerin hem biçim hem de içerik bağlamında uygulama koşulları değişirken sanatçılarda, çevre ve kültür bağlamında yaratıcılık ve duyarlılıklarını kamusal alanlarla beraber gündelik hayatın içinde görünür kılmaya başlamışlardır (Erman, Boran, 2015, s. 171). Bu anlamı doğrultusunda Yüksel de (2012) 21. yüzyıla beraber, pek çok sanatın birbirleriyle yoğun biçimde iç içe geçeceğine ve heykel sanatının da yaşama alanlarımızla birleşerek bir süreç takip edeceğine dikkat çekmektedir.

Bugün bu heykellerde nesnelere öne çıkaran, geleneksel yapı içinde tarihsellikten koparan ve tamamen özgün tasarıma dayanan yenilik hareketiyle bu sanatçılar, klasik malzemelerden olan taş, ahşap, mermer vb. gibi malzemelerin alternatifleri yanında dönemin özelliklerini de barındıran çeşitli malzemelerle de özgün eserlere imzalarını atmaya devam etmektedirler (Alp, 2018, s. 1210). Bugün bu heykel sanatçılarından bazıları; Anish Kapoor, Damien Hirst, Lido Rico, Ron Mueck, Alison Lapper, Jerzy Kalina, İlhan Koman, Tamer Aydın'dır. Bu sanatçıların eserlerinden örnekler verecek olursak Bombay doğumlu sanatçı Anish Kapoor'un Chicago şehrinde bulunan "Bulut Kapısı" adlı heykeli, geometrik yapısı ve saydamlığı sayesinde bir çukur ayna görevi görürcesine her şeyi kendi üzerinde toplamaktadır (Karacağaç, 2016, <https://indigodergisi.com/2016/10/ansish-kapoor-chicago-bulut-kapisi-heykeli/>).

İnteraktif olarak bir sanat yapıtı bölgenin en büyük meydanlarından birine yerleştirirken Anish Kapoor, aslında seyircinin hem kendini hem de etrafındaki yaşam alanını heykelin üzerinde görmesini amaçlamış ve sanatçı heykel ile insanların kendileri arasında bir bağ kurmalarını sağlamıştır (Karağaç, 2016, <https://indigodergisi.com/2016/10/ansish-kapoor-chicago-bulut-kapisi-heykeli/>).

Görsel 8: Anish Kapoor, Bulut Kapı, 2006

Bu bilgilere ek olarak sanatçının “Bulut Kapı” heykelinde malzemesinden çok formun ön planda olduğu görülmektedir. Ayrıca sanatçı bu eserinde parlatılmış çelik plakalar ve tonlarca ağır olan malzemeler kullanılmıştır. Buna rağmen bu eser, çevresindeki her şeyi kendine doğru çektiği ve izleyici de yumuşak ve hafif bir algı içindeymiş gibi göstermektedir. Bu bilgilere ek olarak eserin kıvrımlı olması dolayısıyla da seyircilerin hareketi ile bütünleşerek doğa ve insanın bir arada olduğu izlenimini bize vermekte olduğu görülmektedir. Sanatçının bu eserinin aslında figür, peyzaj, portre, doğal ışık ve yapay ışık gibi pek çok unsuru da içerisinde barındırmakta olduğu görülmektedir (Görsel 8).

Ayrıca kentsel mekânda heykelin izleyici tarafından algılanmasında heykele ait unsurlar olduğu kadar yerleştirildiği alanın karakteri ve heykele fon olan kentsel mekân görüntüsünün etkili olduğu düşünülmektedir (Erman, Boran, 2015, s. 170).

Sanatçı, diğer taraftan seyircinin eser üzerinde kendini görmesiyle birlikte insanın varoluş farkındalığını da yaratmayı hedeflemiştir. Kendini ve etrafındaki insanları bu heykel çalışması ile sanatçı, varoluş aşamasında yalnız olmadıklarını ve insanların bir arada aynı zamanda da birbirlerini tamamladıklarını göstermeye çalışmıştır. Dolayısıyla sanatçının bu eseri hepimizin yaşadığımız evrenin birer parçası olarak ayrı kalamayacağımızı da bizlere anlatır niteliktedir (Karaağaç, 2016, <https://indigodergisi.com/2016/10/ansish-kapoor-chicago-bulut-kapisi-heykeli/>).

Günümüz heykel tasarım sanatçılarından olan Damien Hirst de, 1980’lerin sonlarında uluslararası sanat sahnesine çıktığında sanat, güzellik, bilim, yaşam ve ölüm arasındaki karmaşık ilişkileri incelemiş, bu konularla ilgili çeşitli enstalasyon, heykel, resim ve çizimler ortaya koymuştur. Çok renkli lekelerin serileştirilmiş resimlerinden formaldehit tanklarında saklanan hayvan örneklerine kadar, çalışmalarında çağdaş inanç sistemlerine kadar meydan okuyan sanatçı, aynı zamanda insan deneyiminin kalbinde yatan belirsizliklerinde izini sürmektedir

(<https://translate.google.com/translate?hl=tr&sl=en&u=https://gagosian.com/artists/damien-hirst/&prev=search&pto=aue>) (Görsel 9).

Görsel 9: Damien Hirst Mucizevi Yolculuk, 2013

İngiliz sanatçı Damien Hirst'ün "Mucizevi Yolculuk (The Miraculous Journey)" adını verdiği 14 metre uzunluğunda 14 bronz heykelden oluşan sergisi Katar'ın başkent Doha'daki Sidra Hastanesi'nin Kadın ve Çocuk Sağlığı Merkezi'nin bahçesine dikilmiştir. Bir fetüsün oluşumundan doğumuna kadar geçirdiği evreleri anlatan bu olağanüstü heykeller 2013 yılında, Orta Doğu'nun ilk çıplak heykelleri olarak görülmüş ve tepki çekmiş, hepsinin üstü de örtülmüştür. Fakat hastanenin resmi açılışı ile yeniden gündeme gelen heykellerin üstleri de açılarak mekânla yeniden bütünleşmiştir (Gaburga, 2018, <https://sanatkaravani.com/damien-hirstun-rahimdeki-fetus-heykellerinin-ortusu-kaldirildi/>). Damien Hirst'ün aslında insan figürlü çalışmalarında, eleştirel gerçekçilik yanında ince bir mizah anlayışı izleyicisine sunulmakta olduğu da anlaşılmaktadır (Görsel 9).

İspanyol heykel sanatçısı Lidó Rico'nun insan figürlü çalışmalarında ise malzeme olarak polyester reçine malzemelerinin kullanıldığı görülmektedir. Çağdaş bir heykel tasarımcısı olan Lidó Rico'nun heykellerinde çoğunlukla insan beynine odaklandığı görülmektedir. Sanatçı eserlerinde insan beyninin hem bilimsel olarak hem de felsefi yönde bir arada yaşamasına özel bir önem vererek insan konusunu ağırlıklı olarak eserlerinde ele almaktadır. Ayrıca sanatçı bireylerin kendi duygusu ile toplumun kültürel kurgusunu, çağdaş bir bireyi istila ediyormuş gibi görünen psiko-sosyal yorgunluklarla eserlerinde birleştirmeye çalışmaktadır. Sanatçının insan portrelerinde yer alan bu dışavurumcu jestleri yanında bu portreler, tek bir kişinin duygusal durumunun da temsili özelliklerini taşımaktadır. Lidó Rico eserlerinde, aslında kullandığı portrelere teatral bir hava verirken gerçekte, dış görünüşleriyle çelişkili olan iki unsuru, gerçeklik ve kurgu arasındaki bir tür gerilimi, çalışmalarının temeline oturtmuştur denebilir (Görsel 10).

Görsel 10: Lido Rico, 2012

Günümüz diğer heykel sanatçılarından olan Avustralyalı Ron Mueck'in ise, heykellerinin ölçeğiyle oynadığı görülmektedir. Çoğu zaman insan uzuvlarını mantıksal olarak olması gerekenden çok daha büyük veya çok daha küçük hale getirmekte olduğu görülmektedir.

Sanatçı, çalışmalarında reçine, cam elyafi, silikon ve diğer çeşitli malzemeleri kullanırken insanoğlu ile bu malzemeler arasında keskin benzerliklere de vurgular yapmaktadır denebilir (Görsel 11).

Görsel 11: Ron Mueck, A Girl Sculpture, 2017

Kaynakça: <https://jonmwessel.wordpress.com/2013/06/14/sculpture-ron-mueck/ron-mueck-a-girl-sculpture/>

Heykelde esas olanın düşünce olduğunu savunan günümüz heykeltıraşlarından olan Londralı Marc Quinn ise heykellerinde süreci geri planda bırakarak çağımızın güzellik tabuları ile ilgilenmiştir. Bu doğrultuda ampute (bir organı kesilip çıkartılan) insanlar ile dünyanın en büyük göğüslü kadını olan Chelsea Charms'ı heykellerinde konu edinmiştir. Sanatçı bu heykellerinde mermeri kullanırken onun gözünde “rahatsız edici” olarak nitelendirilen pek çok düşüncenin geleneksel bir malzeme olan mermerde karşılık bulduğunu düşünmektedir (Ateşli, 2017, s. 42). Quinn heykellerinde ideal boyut ya da güzellikten çok hayal edilen ve ulaşılamayan gerçekliklere odaklanmaktadır denebilir (Görsel 12).

Görsel 12: Alison Lapper Pregnant, Marc Quinn, 2005

Polonyalı Jerzy Kalina'nın eseri olan Yoldan Geçenler, Polonya'da 1981 yılında yürürlüğe giren askeri yasalardan sonra ortadan kaybolan insanları betimlemektedir (<https://bilgece.net/cagdas-heykel-sanatinin-en-ilginc-ornekleri-tr-508.html>).

Yoldan Geçenler olarak adlandırılan heykel, baskıcı komünist rejim süresince kaybolanları anlatıyor (<http://ucankaplumbaa.blogspot.com/2015/09/heykel-sanatndan-hoslanmayan-birinin.html>) (Görsel 13).

Görsel 13: Yoldan Geçenler, 1981

Esere bakıldığında (Görsel 13) elinde çantasıyla, bisiklet tekerleğiyle, şemsiyesiyle her kesimden insanın olduğu görülmektedir. Aşama aşama kaybolanların geri döndüğünü ya da aslında onların hiç kaybolmadığı mesajını bize vermektedir denebilir. 1921 yılında Edirne’de doğan heykeltıraş İlhan Koman, dünyaca ünlü heykellerin sahibi olarak Türkiye’nin Da Vinci’si gibi tanınmaktadır. Heykellerinde matematikle sanatı bütünleştiren Koman, keserlerinde zaman ve sonsuzluk duygusunu bir arada vermeye çalışmıştır. Paris, Brüksel ve Stockholm’de birçok eseri bulunan Koman’ın Türkiye’de de en bilinen heykeli 1978-1980 yılları arasında tamamlanan Levent’teki Akdeniz Heykeli’dir. Kollarını açmış bir kadın figürü olarak yapılan bu heykelle kullanılan malzemelerden dolayı sanki uçucu bir hafiflik gösterirken, aslında kesintili dilimlerinden oluşan 112 metal levhanın yan yana getirilmesiyle oluşturularak hareketli bir görünüm elde edilmiştir. Farklı açılardan esere bakıldığında gövdesi sanki dalgalı bir şekle dönüşmektedir (Altaş, 2014, <http://birgunbiryerde.blogspot.com/2014/03/istanbulda-akdeniz-heykeli-ilhan-koman.html>) (Görsel 14).

Görsel 14: Akdeniz Heykeli, 1980

Sanayileşmenin ve teknolojinin doğa üzerindeki geri döndürülemez tahribatı çalışmalarında konu alan diğer bir sanatçı ise İstanbul doğumlu Tamer Aydın. İnsanın tepkisiz, umursamaz tavrı yanında, çarpık kentleşmeyi, doğal hayatın yok oluşu ile bütün bu hayata dair olumsuzlukların insan üzerindeki etkilerini, eserlerde işleyen bir heykel tasarım sanatçısıdır (Görsel 15). Her duyarlı sanatçı gibi Aydın'da etrafında yaşanan olumsuzlukların kendisinde yarattığı “duygu durumu”nu izleyicisine aktarmak için rafine yorumlamalarda bulunmaktadır. Sanatçı, heykellerinde bronzun sert ve kunt görünümü ile insan doğasının kırılğan yapısı ve naif çelişkisini, bir arada kullanarak, izleyicisiyle samimi bir dil yakalamaya çalışmıştır. Figürü parçalayıp, kesip yırtarak ona bambaşka bir boyutlar kazandırmıştır. Sanatçı aynı zamanda bu heykelleri asılabilir şekilde üreterek klasik heykel algısının da ötesine geçmiştir. Bronzun sert yüzeyi üzerinde yumuşak dokuların karşıtlığını bir araya kullanması sonucu, teknik anlamda da benzersiz ve farklı bir dil oluşturmuştur (Karakoç, 2016, <https://www.arkitera.com/etkinlik/tamer-aydin-resim-ve-heykel-sergisi/>).

Görsel 15: Tamer Aydın, 2016

Bugün bu heykellerde nesnelere öne çıkaran, geleneksel yapı içinde tarihsellikten koparan ve tamamen özgün tasarıma dayanan yenilik hareketiyle bu sanatçılar, klasik malzemelerden olan taş, ahşap, mermer vb. gibi malzemelerin alternatifleri yanında dönemin özelliklerini de barındıran çeşitli malzemelerle de özgün eserlere imzalarını atmaya devam etmektedirler (Alp, 2018, s. 1210).

SONUÇ

20. yy. ilk yarısından itibaren sanattaki nesnel durumun daha öznel kaygılarla yapılmaya başlandığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Günümüzde artık heykel sanatının, kendi alanından çıktığı ve biçimsel kısıtlamalardan kurtulduğu hem sanatçının hem de seyircisinin duygusal anlamda daha yakınlaşmış olduğu görülmektedir. Bu yönüyle bugün çağdaş dönemin heykellerine bakıldığında sanatçıların tüketicisinin psikolojisi üzerine odaklanarak heykeller yapmaya çalıştığı ve herkesin kendisinden bir şeyler bulabileceği nesnel çalışmalara imza attıkları görülmektedir.

Biçimsel olarak düşünce bazında farklılıklarla başlayan 20. yy. sanatında her sanatçının üslubunun yanında ve kullandıkları malzemelerinin de birbirlerinden farklı olduğu görülmektedir. Sanatçıların eserlerine bakıldığında ise, insan figürlerindeki biçimler ve bu biçimler için kullandıkları malzemelerin Klasik Dönem sanatından oldukça uzaklaşmış oldukları da görülmektedir. Bunların yanı sıra sanatçıların doğdukları yer ve dolayısıyla yaşantıları da eserlerindeki farklılıklara sebep olmaktadır.

Sanatçılar, figürlerini farklı biçimlerde yorumlarken; soyutlama, parçalama, uzuvları deforme etme gibi yöntemlerle de eserlerinin formlarına yenilik katarken, sosyal hayattan da etkilendiklerini göstermektedirler.

Sonuç olarak araştırmada yer alan sanatçıların eserlerini oluştururken tek ortak yönlerinin insan figürünü kullanmak olduğu görülmektedir. Kimi verdiği mesajlarla, kimi uzuvlardaki değişimlerle seyirciyi etkilerken, kimi de kullandığı malzemeler ile eserlerini bütünleştirmişlerdir. İnsanlardaki duygu değişimlerinden psikolojik durumlarına kadar olan her bir durumu seyircisine iletme görevini üstlenen bu heykel tasarımcıları yaptıkları bu çalışmalarla nesnel bir şekilde toplumlarıyla da bütünleşmişlerdir.

Günümüz teknolojisindeki, malzeme çeşitliliği ve başkalaşan mekân algısı yanında değişen çağ getirilerine göre yeni form anlayışlarına rağmen, heykel sanatı bir mekân sanatı olarak hem maddesel hem de kütleli özellikleri ile etraflarını da biçimlendirmektedirler. Çünkü günümüz heykel sanatının yükselen değerleri arasında mekân yanında üç boyut ve madde tutkusunun olduğu da bir gerçektir.

Son olarak denebilir ki tarih sahnesinde heykel sanatının geçmişten günümüze kadar her toplumda değişimleri söz konusu olmuştur. İnsan figürü gelenekselden çok çağdaş yorumlara ve modern çizgilere kadar dünyanın farklı yerlerinde birbirinden ilginç formlarla karşımıza çıkmış olarak bugün de sanat açısından önemini korumaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- ALP, S. (2018). *Heykel Ve Malzeme İlişkisi Bağlamında Beton Malzeme*. Ulakbilge, Cilt 6, Sayı 28.
- ANTMEN, A. (2009). *Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. Sel Yayıncılık: İstanbul.
- ATEŞLİ, E. (2017). *Günümüz Heykel Sanatında Geleneksel Malzeme ve Yeni Arayışlar*. Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu.
- AŞKAROĞLU, V. (2017). *Toplum ve Birey: Yabancılaşma Üzerine Kuramsal Bir Tartışma*. *Karadeniz Dergi*, 35.
- BACON, E. (1992). *Design of cities*. London: Thames and Hudson.
- BİLİCİ, K. (2009). *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anadolu Öncesi Türk Kültür ve Sanatı İslamiyet'in Kabulünden Önce Türk Sanatı: Ankara*.
- DÖNMEZ, Ş. (2003). *Pazırık 5. Kurgan Halılarının Işığında Geç Demir Çağı Anadolu- Orta Asya Kültürel İlişkileri Üzerine Yeni Gözlemler*. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 16.
- ERMAN, O., Boran, B. (2015). *Kentsel Mekânda Heykel Yerleştirmelerinin Değerlendirilmesi: Semiyotik Bir Model Önerisi*. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: 44 Sayı: 2.
- KARACAN, N. (2014). *Heykel, Kaide ve Kütle*. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 7.
- KÖSEM, Z. (2015). *20. Yüzyıldan Günümüze Heykel Sanatında İnsan Figürünün Değişimi*. Yüksek Lisans Tezi (www.yoktez.gov.tr adresinden ulaşılmıştır.).
- MİLES, M. (1997). *Art, space and the city: public art and urban futures*. NY: Routledge.
- Овчинникова, Бронислава Б., (1992). *Оградки в традиции народов Саяно-Алтая. Северная Евразия от Древности до Средневековья* (ТК к 90-летию со дня рождения М.П. Грязнова, С-Петербург, 206-208.
- O'DOHERTY, V. (2010). *Beyaz Küpün İçinde Galeri Mekânının İdeolojisi* (Çev. Ahu Antmen), Sel Yayıncılık Sanat Kitapları: İstanbul.
- TANYELİ, U. (1997). *Heykel ve Mekân, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 2. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayını.
- UZ, N. (2012). *Sanatta Yeni Arayışlar ve Kinetik Heykel*. Batman University International participated Science and Culture Symposium.
- Чариков, Александр А., (1987). *Некоторые статуи Казхстана и Омского Приыртгышья*. (Редактор: Н.А. Томилов). *Проблемы Происхождения и Этнической Истории Тюркских Народов Сибири*. Томск, 31-39.
- YÜKSEL, M. (2012). *1980'lerden Sonra Türk Heykel Sanatının Diğer Sanat Hareketleri İçindeki Yeri*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2.

İnternet Kaynakçası

- ALTAŞ, C., (5 Mart 2014) <http://birgunbiryerde.blogspot.com/2014/03/istanbulda-akdeniz-heykeli-ilhan-koman.html> (23.11.2020).
- KARAAĞAÇ, A., (19 Ekim 2016) <https://indigoderjisi.com/2016/10/ansish-kapoor-chicago-bulut-kapisi-heykeli/> (13.11.2020).
- GABURGA, K., (21 Kasım 2018) <https://sanatkaravani.com/damien-hirstun-rahimdeki-fetus-heykellerinin-ortusu-kaldirildi/> (12.11.2020).
- <https://translate.google.com/translate?hl=tr&sl=en&u=https://gagosian.com/artists/damien-hirst/&prev=search&pto=aue> (12.11.2020).
- <https://yolvemacera.com/cagdas-heykel-sanatının-en-ilginc-ornekleri/> (13.11.2020).

(15.09.2020) <http://ucankaplumbaa.blogspot.com/2015/09/heykel-sanatndan-hoslanmayan-birinin.html> (24.11.2020).

(01.10.2017) <https://bilgece.net/cagdas-heykel-sanatinin-en-ilginc-ornekleri-tr-508.html> (24.11.2020).

KARAKOÇ, N., (19 Şubat 2016) <https://www.arkitera.com/etkinlik/tamer-aydin-resim-veheykel-sergisi/> (23.11.2020).

Görsel Kaynakçası

Görsel 1 <https://nereye.com.tr/40-bin-yil-oncesine-dayanan-esrarengiz-figur-aslan-adam/> (11.11.2020).

Görsel 2 <https://tr.pinterest.com/pin/137993176068225758/> (11.11.2020).

Görsel 3 <http://dersimiztarih.net/wp-content/uploads/2015/01/k%C3%B6kt%C3%BCrk-balbal.jpg> (11.11.2020).

Görsel 4 <https://tr.pinterest.com/pin/361132463873563875/> (12.11.2020).

Görsel 5 https://tr.wikipedia.org/wiki/Capitol_Tepesi (13.11.2020).

Görsel 6 <https://www.pinterest.co.uk/pin/695243261211306823/> (13.11.2020).

Görsel 7 <http://felsefe-alemi.blogspot.com/2015/05/dusunen-adam-heykeli.html> (13.11.2020).

Görsel 8 <http://www.sanatatak.com/view/anish-kapoor-silah-davasini-kazandi> (13.11.2020).

Görsel 9 <https://www.e-skop.com/skopbulten/katarin-rakipsiz-cagdas-sanat-butcesinden-kendi-sanatcilarina-pay-yok/2017> (13.11.2020).

Görsel 10 <http://maddiepericak.blogspot.com/2012/12/lido-rico.html> (13.11.2020).

Görsel 11 <https://jonmwessel.wordpress.com/2013/06/14/sculpture-ron-mueck/ron-mueck-a-girl-sculpture/> (13.11.2020).

Görsel 12 <https://womenshistorynetwork.org/alison-lapper-pregnant-by-dr-janis-lomas/>.

Görsel 13 <https://yolvemacera.com/cagdas-heykel-sanatinin-en-ilginc-ornekleri/>.

Görsel 14 [http://birgunbiryerde.blogspot.com/2014/03/istanbulda-akdeniz-heykeli-ilhan-\(13.11.2020\)koman.html](http://birgunbiryerde.blogspot.com/2014/03/istanbulda-akdeniz-heykeli-ilhan-(13.11.2020)koman.html) (23.11.2020).

Görsel 15 <https://www.onbitv.com/2261-geriye-kalan-tamer-aydin>.